

Sylwia Łazarewicz

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

ORCID: 0000-0003-1950-9993

sylwia.lazarewicz@uwm.edu.pl

Wstąpienie do spółki przez spadkobiercę zmarłego partnera – specyfika klauzuli następstwa w spółce partnerskiej

Wstęp

Spółka partnerska jest handlową spółką osobową, nieznaną przedwojennemu Kodeksowi handlowemu¹, wprowadzoną do polskiego prawa wraz z wejściem w życie Kodeksu spółek handlowych². Jak stanowi art. 86 k.s.h., jest ona tworzona przez wspólników (partnerów) w celu wykonywania wolnego zawodu, przy czym może być zawiązana w celu wykonywania więcej niż jednego wolnego zawodu. Szczególny charakter przedmiotu świadczenia spółki partnerskiej wymaga zatem kwalifikowanej wiedzy i osobistego zaangażowania wspólnika. Z tego powodu przedstawiciele wolnych zawodów tradycyjnie byli zobowiązani do świadczenia swoich usług indywidualnie. Mając jednak na uwadze potrzebę umożliwienia łączenia potencjałów również wśród świadczących ten szczególny rodzaj usług, zaproponowano konstrukcję spółki partnerskiej jako formy organizacyjno-prawnej wspólnego wykonywania wolnych zawodów³.

Spółka partnerska, już tylko jako spółka osobowa, charakteryzuje się stałością, a raczej trwałością składu osobowego. Spoiwem spółek osobowych są powiązania między wspólnikami, oparte na zaufaniu, osobistej więzi i chęci współdziałania z konkretnymi podmiotami. Jest oczywiste, że także przedmiot świadczonych usług wpływa na konstrukcję normatywną spółki. Spółka partnerska ma od strony podmiotowej charakter szczególny. Krąg jej potencjalnych

¹ Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 czerwca 1934 r. Kodeks handlowy (Dz.U. z 1934 r., Nr 57, poz. 502 ze zm.).

² Ustawa z dnia 15 września 2000 r. Kodeks spółek handlowych (t.j. Dz.U. z 2024 r., poz. 18 ze zm.), dalej jako k.s.h.

³ U. Promińska, *Spółka partnerska*, [w:] A. Szumański (red.), *Prawo spółek handlowych*, seria: System Prawa Handlowego, t. 2A, Warszawa 2019, s. 466.

wspólników został bowiem radykalnie ograniczony do osób fizycznych posiadających uprawnienia do wykonywania wolnego zawodu. To powoduje, że właśnie w tej spółce szczególnego znaczenia nabierają regulacje prawne dotyczące zmian podmiotowych.

W przepisach o spółce partnerskiej nie uregulowano w sposób szczególny zasad zmiany składu osobowego tego podmiotu. Wprost przewidziano jednak możliwość wstąpienia do spółki spadkobiercy zmarłego partnera (art. 101 k.s.h.), choć regulacja ta ma charakter szczątkowy i wywołuje szereg wątpliwości jurydycznych właśnie z uwagi na ograniczenia podmiotowe samej spółki, jej charakter oraz przedmiot działalności.

Istotą rozważań zawartych w artykule jest określenie zasad zmiany składu wspólników w spółce partnerskiej, do której może dojść w wyniku śmierci jednego z nich. Tak sformułowany cel wymaga udzielenia odpowiedzi na szereg pytań związanych ze stosowaniem art. 101 k.s.h., w tym przede wszystkim o samą dopuszczalność zmian składu osobowego spółki partnerskiej, zasadę niedziedziczności prawa członkostwa w spółce partnerskiej oraz wyjątki od niej i możliwe alternatywy. Określenie przesłanek wejścia do spółki spadkobiercy zmarłego partnera pociąga za sobą z kolei konieczność ustalenia podstawy prawnej jego wstąpienia do spółki.

Dopuszczalność zmian podmiotowych w spółce partnerskiej

Już na wstępie należy podkreślić, że ustawodawca w odniesieniu do spółki partnerskiej dopuszcza zmianę składu osobowego wspólników, przy zachowaniu ciągłości jej trwania jako podmiotu prawa, wprost stanowiąc o możliwości wstąpienia do spółki spadkobiercy zmarłego partnera (art. 101 k.s.h.) oraz o wystąpieniu partnera ze spółki w wyniku utraty uprawnień do wykonywania wolnego zawodu (art. 100 k.s.h.).

Nie jest przy tym możliwe przyjęcie domniemania, że wskazane regulacje dotyczące zmiany składu osobowego spółki partnerskiej mają charakter wyczerpujący. Wskazują na to treść art. 89 k.s.h., nakazując w sprawach nieuregulowanych w dziale dotyczącym spółki partnerskiej odpowiednie stosowanie przepisów o spółce jawnej, określenie w dziale II k.s.h. (w ramach przepisów ogólnych o spółkach osobowych) przesłanek przeniesienia członkostwa w spółce osobowej oraz regulacja art. 2 k.s.h. nakazującego w sprawach nieuregulowanych stosowanie przepisów Kodeksu cywilnego (dalej jako k.c.), a więc i wyrażonej w art. 353¹ k.c. zasady swobody umów.

Z drugiej strony nie znajdziemy unormowania wyłączającego dopuszczalność zmian podmiotowych w spółce partnerskiej, innych od przypadków wskazanych wprost w ramach jej regulacji kodeksowej. Trwałość stosunku prawnego spół-

ki osobowej nie musi bowiem oznaczać jego niezmienności. Zidentyfikowanie przez ustawodawcę dwóch sytuacji, w których zmiana składu osobowego wspólników spółki partnerskiej jest celowa, nie oznacza, że są one jedyne. Co więcej, nawet przypadki dopuszczone ustawowo mogą być przez wspólników modyfikowane⁴.

Choć stosunek prawny spółki osobowej jest oparty na ścisłym zaufaniu, tak że określa się go nawet mianem „wspólnoty pracy i odpowiedzialności”, to ustawodawca dopuszcza szereg możliwości zmiany składu wspólników. Co więcej, konstrukcja normatywna spółki partnerskiej oparta jest na częściowo odmiennej koncepcji legislacyjnej niż spółki jawnej. W spółce partnerskiej na plan pierwszy wysuwa się nie wspólnik, lecz wykonywanie przez nich wolnych zawodów⁵. Działalność operacyjna w spółce partnerskiej jest zatem skoncentrowana na wykonywaniu zawodu przez poszczególnych partnerów. Mając dodatkowo na uwadze odmienną uregulowania zasad odpowiedzialności partnerów za zobowiązania spółki partnerskiej, tj. fakt, że partnerzy ponoszą indywidualną odpowiedzialność za zobowiązania spółki powstałe w wyniku wykonywania przez siebie wolnego zawodu, w istocie stosunek spółki partnerskiej stanowi w zasadzie „ograniczoną wspólnotę pracy i odpowiedzialności”⁶. Tym bardziej więc należy dopuścić możliwość zmiany składu jej wspólników.

Warunkowa dziedziczność prawa członkostwa w spółce partnerskiej

Śmierć partnera co do zasady nie powoduje rozwiązania spółki partnerskiej⁷. Przepisy o spółce partnerskiej zawierają bowiem odmienną niż w przypadku spółki jawnej regulację przyczyn rozwiązania spółki (art. 98 § 1 k.s.h.). Zgodnie jednak z treścią art. 101 k.s.h. zasadą nie jest wstąpienie spadkobiercy partnera w jego miejsce do spółki. Dopuszczalność takiego wstąpienia ma miejsce jedynie w przypadku zawarcia w umowie spółki tzw. klauzuli następ-

⁴ Na takie argumenty powołuje się M. Romanowski, *Spółka cywilna*, [w:] M. Romanowski (red.), *Prawo spółek osobowych*, seria: System Prawa Prywatnego, t. 16B, Warszawa 2022, s. 210–212 w odniesieniu do spółki cywilnej. Zważywszy, że nie stanowi ona nawet podmiotu prawa, tym bardziej wskazana argumentacja przemawia za dopuszczeniem zmian podmiotowych w spółce partnerskiej, stanowiącej odrębny od wspólników podmiot stosunków cywilnoprawnych.

⁵ P. Zdanikowski, *Następstwo prawne na wypadek śmierci po wspólnikach i akcjonariuszach spółek handlowych*, Warszawa 2021, s. 246.

⁶ Tak słusznie: K. Wielgus, *Kodeks spółek handlowych*, [w:] K. Osajda (red.), *Prawo spadkowe przedsiębiorców. Komentarz*, seria: Komentarze Prawa Prywatnego, t. 4C, Warszawa 2022, art. 101.

⁷ Tak m.in.: J. Szwaja, [w:] S. Sołtysiński, A. Szajkowski, A. Szumański, J. Szwaja, *Kodeks spółek handlowych*, t. 1: *Komentarz do artykułów 1–150*, Warszawa 2006, s. 642; K. Osajda, *O mankamentach regulacji spółek osobowych w kodeksie spółek handlowych*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2012, nr 10, s. 41.

stwa (z niem. *Nachfolgeklausel*). Ustawodawca umożliwia wówczas przejście praw i obowiązków partnera w spółce przez spadkobiercę zmarłego (zarówno ustawowego, jak i testamentowego), co stanowi odstępstwo od zasady niezmienności składu spółki osobowej.

Prawo członkostwa w spółce partnerskiej (często określane udziałem spółkowym) może stać się prawem dziedzicznym przy spełnieniu ustawowo określonych przesłanek. Dopuszczalność wstąpienia spadkobiercy partnera do spółki musi wynikać z umowy spółki, a dodatkowym warunkiem jest posiadanie przez spadkobiercę uprawnień do wykonywania wolnego zawodu. Nie jest możliwe wstępowanie do spółki spadkobierców bez uprawnień zawodowych, bowiem ustawodawca założył aktywność zawodową partnerów. W myśl art. 86 k.s.h. celem spółki partnerskiej jest wykonywanie przez wspólników (partnerów) wolnego zawodu w spółce.

Wstąpienie spadkobierców zmarłego partnera do spółki jest jedynie wyjątkiem. Dziedziczenie udziału spółkowego zależy bowiem od spółkowej klauzuli umownej, którą można zastrzec na mocy ustawy. Warunkowa dziedziczność prawa członkostwa w spółce partnerskiej wynika nie tyle z jego osobistego charakteru, co z tego, że treść tego prawa zależy od osobistych przymiotów zmarłego (dysponowania uprawnieniami do wykonywania wolnego zawodu)⁸.

Przesłanki wstąpienia spadkobiercy w miejsce zmarłego partnera

Zawarcie w umowie spółki klauzuli następstwa

Przepis art. 101 k.s.h., stanowiąc, że spadkobierca nie wstępuje do spółki w miejsce zmarłego partnera, ma charakter dyspozytywny. Wspólnicy mogą w umowie spółki przewidzieć ogólną regułę sukcesji uczestnictwa w spółce przez spadkobierców, wskazać tylko na niektórych partnerów, których spadkobiercy mogą wstąpić do spółki, ale i określić dodatkowe warunki. Możliwe są zatem klauzule, które precyzyjnie regulują, jakie wymagania ma spełniać spadkobierca, by wstąpić do spółki. Może to dotyczyć wieku, wykonywanego zawodu, doświadczenia zawodowego, dodatkowych uprawnień itp.⁹

Na mocy klauzuli umownej nazywanej klauzulą następstwa spadkobiercy zmarłego partnera (o ile posiadają uprawnienia do wykonywania wolnego zawodu) z mocy prawa, z chwilą jego śmierci, stosownie do kolejności dziedzicze-

⁸ K. Wielgus, op. cit., art. 101.

⁹ A. Witosz, [w:] A. Kidyba (red.), *Kodeks spółek handlowych*, t. 1: *Komentarz do art. 1–150*, Warszawa 2017, art. 101; M. Spyra, [w:] J. Bieniak, M. Bieniak, G. Nita-Jagielski, K. Oplustil, R. Pabis, A. Rachwał, M. Spyra, G. Suliński, M. Tofel, M. Wawer, R. Zawłocki, *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, Warszawa 2022, art. 101, nb 4; P. Zdanikowski, op. cit., s. 251.

nia wynikającej z testamentu lub ustawy, stają się współnikami spółki partnerskiej. Inna osoba niż spadkobierca nie może być beneficjentem klauzuli następstwa¹⁰.

Natura prawna klauzuli następstwa jest różnie oceniana w nauce prawa. Przez umowną klauzulę następstwa osobowo ukształtowane niedziedziczne prawo członkostwa w spółce osobowej staje się przedmiotem sukcesji *mortis causa*. Klauzula umowna jest więc przesłanką, której wystąpienie nadaje udziałowi spółkowemu cechę pozwalającą na jego przejście na oznaczone osoby z chwilą śmierci współnika¹¹.

Jeżeli w chwili otwarcia spadku umowa spółki nie przewiduje możliwości wstąpienia do spółki spadkobiercy partnera, to pozostali partnerzy mogą zgodzić się na przystąpienie spadkobiercy do spółki na takich samych zasadach jak na przystąpienie każdej innej osoby dysponującej odpowiednimi uprawnieniami zawodowymi¹². Przystąpienie do spółki nowego współnika możliwe jest bowiem choćby w trybie zmiany umowy spółki. Takie przystąpienie (choć spadkobiercy współnika) nie będzie jednak odbywało się w ramach dziedziczenia. Inne też będą jego konsekwencje.

Posiadanie przez spadkobiercę uprawnień do wykonywania wolnego zawodu

W świetle odesłania zawartego w art. 101 k.s.h. nie jest jasne, czy wystarczy posiadanie przez spadkobiercę uprawnień do wykonywania dowolnego wolnego zawodu objętego przedmiotem działalności spółki, czy też niezbędna jest tożsamość z zawodem wykonywanym w spółce przez spadkodawcę?

Należy uznać, że nie musi to być ten sam wolny zawód, który wykonywał zmarły, niemniej jednak musi to być jeden z wolnych zawodów wykonywanych w spółce¹³. W literaturze sporadycznie prezentowany jest również pogląd odmienny, tj. że uprawnienia przystępującego do spółki spadkobiercy muszą być tożsame z tymi, które realizował zmarły¹⁴. Nie znajduje on jednak uzasadnie-

¹⁰ Tak w odniesieniu do klauzuli następstwa w spółce jawnej: P. Zakrzewski, *Udział spółkowi współnika spółki jawnej jako przedmiot następstwa prawnego mortis causa pod tytułem szczególnym*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2012, nr 1, s. 42–43.

¹¹ Tak w oparciu o naukę niemiecką: ibidem, s. 44.

¹² M. Spyra, [w:] J. Bieniak, M. Bieniak, G. Nita-Jagielski, K. Oplustil, R. Pabis, A. Rachwał, M. Spyra, G. Suliński, M. Tofel, M. Wawer, R. Zawłocki, op. cit., art. 101, nb 4.

¹³ Tak m.in.: T. Szczurowski, [w:] Z. Jara (red.), *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, Warszawa 2022, art. 101, nb 2; A. Witosz, [w:] A. Kidyba (red.), op. cit., art. 101; M. Spyra, [w:] J. Bieniak, M. Bieniak, G. Nita-Jagielski, K. Oplustil, R. Pabis, A. Rachwał, M. Spyra, G. Suliński, M. Tofel, M. Wawer, R. Zawłocki, op. cit., art. 101, nb 5; J. Szwaja, [w:] S. Sołtysiński, A. Szajkowski, A. Szumański, J. Szwaja, op. cit., s. 669; E.J. Krześniak, *Spółka partnerska ze szczególnym uwzględnieniem spółek adwokatów i radców prawnych*, Kraków 2002, s. 352; A. Nowacki, *Przyczyny rozwiązania spółki partnerskiej i wystąpienia współnika ze spółki*, „Prawo Spółek” 2011, Nr 10, s. 33.

¹⁴ A. Kidyba, [w:] A. Kidyba, M. Dumkiewicz, *Komentarz aktualizowany do art. 1–300 Kodeksu spółek handlowych*, 2022, Lex, art. 101.

nia ani w treści art. 101 k.s.h., ani art. 87 k.s.h. W świetle brzmienia art. 91 pkt 1 k.s.h. wystarczające jest posiadanie przez spadkobiercę uprawnień do wykonywania jednego z określonych w umowie wolnych zawodów wykonywanych przez partnerów w ramach spółki, niekoniecznie tożsamego z zawodem spadkodawcy, przy czym nie jest oczywiście możliwe (bez zmiany treści umowy spółki) wstąpienie do niej spadkobiercy posiadającego co prawda uprawnienia do wykonywania wolnego zawodu, ale nieujętego w treści umowy spółki.

Podstawa prawna wstąpienia do spółki spadkobiercy zmarłego partnera

Kodeks spółek handlowych nie precyzuje, na jakiej podstawie spadkobiercy zmarłego partnera wstępują do spółki. Czy następuje to automatycznie, czy po stronie spadkobierców (spełniających wymagania) powstaje prawo do wstąpienia do spółki, a jego realizacja wymaga złożenia oświadczenia woli?

Przyjęcie pierwszego ze wskazanych rozwiązań powoduje, że do spółki wstępują wszyscy (spełniający wymagania) spadkobiercy, którzy nie odrzucili spadku. Następuje to automatycznie z chwilą śmierci partnera, bez dokonywania jakichkolwiek dodatkowych czynności. Z regulacji k.s.h. nie wynika wymóg złożenia spółce przez spadkobierców oświadczenia o wstąpieniu. Brak jest więc podstawy dla kreowania po stronie spadkobierców prawa do wstąpienia do spółki partnerskiej. Spadkobiercy zmarłego partnera wchodzi do spółki w sposób automatyczny, z chwilą otwarcia spadku, bez konieczności złożenia jakiegokolwiek oświadczenia¹⁵. Wstąpienie spadkobiercy do spółki nie zależy od dalszych czynności, w szczególności od zgody spółki, pozostałych partnerów lub samego spadkobiercy. Wstąpienie spadkobiercy do spółki nie jest bowiem tym samym, co jego przyjęcie do spółki na zasadach ogólnych¹⁶.

Jeśli chodzi o charakter sukcesji spadkobierców zmarłego partnera, to zarysowały się trzy poglądy. Zwolennicy jednego wskazują, że zawarcie w umowie spółki klauzuli następstwa powoduje, iż spadkobiercy wstępują do spółki z mocy samego postanowienia umowy spółki¹⁷, ewentualnie z mocy prawa, tj. art. 101 k.s.h., będącego podstawą normatywną klauzuli następstwa w umowie spółki¹⁸. Ani tu, ani tu nie mamy jednak do czynienia z sukcesją prawną pod tytułem ogólnym na wypadek śmierci, czyli dziedziczeniem, ale

¹⁵ Tak m.in.: E.J. Krześniak, op. cit., s. 353; A. Nowacki, op. cit., s. 20; W. Borysiak, *Dziedziczenie. Konstrukcja prawna i ochrona*, Warszawa 2013, s. 329, 335; K. Wielgus, op. cit., art. 101; A. Witosz, [w:] A. Kidyba (red.), op. cit., art. 101; T. Szczurowski, [w:] Z. Jara (red.), op. cit., art. 99, nb 10.

¹⁶ A. Nowacki, op. cit., s. 33.

¹⁷ Tak m.in.: M. Dumkiewicz, *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, Warszawa 2024, art. 101, nb 2; J. Szwaja, [w:] S. Sołtysiński, A. Szajkowski, A. Szumański, J. Szwaja, op. cit., s. 490; K. Kopaczyńska-Pieczniak, *Pozycja prawna wspólnika spółki jawnej*, Warszawa 2013, s. 415.

¹⁸ Tak: P. Zakrzewski, op. cit., s. 44–45. Podobnie m.in.: T. Szczurowski, [w:] Z. Jara (red.), op. cit., art. 99, nb 10.

sukcesją prawną pod tytułem szczególnym na wypadek śmierci. Jest to szczególny rodzaj następstwa prawnego w razie śmierci strony stosunku prawnego, niewynikający z prawa spadkowego i nieoparty na dziedziczeniu. W konsekwencji udział spółkowy zmarłego wspólnika nie stanowi składnika spadku. Przypada on bezpośrednio spadkobiercom w drodze sukcesji syngularnej *mortis causa* (art. 922 § 2 k.c. *in fine*)¹⁹. Trzecie stanowisko zakłada, że prawo członkostwa zmarłego partnera wchodzi w skład spadku, a spadkobiercy zmarłego partnera wchodzi do spółki z mocy ustawy – dziedziczenia opartego na sukcesji uniwersalnej (art. 922 § 1 k.c.)²⁰.

Jeśli spadkobierca partnera nie chce odrzucać spadku, a nie jest przy tym zainteresowany uczestnictwem w spółce, może z niej wystąpić. Wystąpienie może nastąpić przez zbycie praw i obowiązków innej osobie, o ile dopuszcza to umowa spółki (art. 10 k.s.h.), za porozumieniem z pozostałymi partnerami w drodze zmiany umowy spółki bądź w drodze wypowiedzenia umowy spółki²¹.

W piśmiennictwie przeważa jednak błędne stanowisko, że spadkobierca partnera nie wstępuje do spółki *ex lege*, ale ma jedynie prawo przystąpienia do niej²². Przepis tworzy uprawnienie dla spadkobiercy, a nie obowiązek. Mimo dopuszczenia w umowie spółki możliwości przystąpienia spadkobiercy oraz posiadania uprawnień zawodowych spadkobierca nie ma obowiązku realizacji intencji spółki²³. Może zatem do niej nie przystąpić, co rodzi po stronie spółki obowiązek rozliczenia, zgodnie z art. 65 w zw. z art. 99 k.s.h.²⁴ Prawo spadkowe normuje jedynie przejście praw i obowiązków majątkowych zmarłego na rzecz osób, które w świetle prawa spadkowego są spadkobiercami. Przepisy prawa spadkowego nie dotyczą przejścia na spadkobierców statusu wspólnika²⁵.

Zgodnie z opisywanym poglądem przystąpienie przez spadkobiercę do spółki następuje z chwilą złożenia spółce odpowiedniego oświadczenia. Każdy

¹⁹ P. Zakrzewski, op. cit., s. 44–45.

²⁰ Tak m.in.: K. Wielgus, op. cit., art. 101; P. Zdanikowski, op. cit., s. 250.

²¹ J. Becker, *Spółka partnerska*, [w:] M. Wieczorek, R. Wrzcionek (red.), *Spółki osobowe. Czynności notarialne. Klauzule w aktach notarialnych. Wzory aktów notarialnych*, Warszawa 2023, s. 384.

²² Tak m.in.: M. Spyra, [w:] J. Bieniak, M. Bieniak, G. Nita-Jagielski, K. Oplustil, R. Pabis, A. Rachwał, M. Spyra, G. Suliński, M. Tofel, M. Wawer, R. Zawłocki, op. cit., art. 101, nb 2 i 6; W. Pyziół, [w:] W. Pyziół (red.), *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, Warszawa 2008, art. 101; W. Pyziół, A. Walaszek-Pyziół, *Skutki prawne śmierci wspólnika handlowej spółki osobowej*, „Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego” 2010, nr 7, s. 6. Niejasne stanowisko zajmuje J. Szwaja, który co prawda wskazuje, że spadkobiercy lub spadkobierca wstępują do spółki z chwilą śmierci partnera, chyba że odrzucili spadek – J. Szwaja, [w:] S. Sołtysiński, A. Szajkowski, A. Szumański, J. Szwaja, op. cit., s. 658, po czym dodaje, że postanowienie umowy spółki partnerskiej, o którym mowa w art. 101 k.s.h., tworzy uprawnienie a nie obowiązek spadkobiercy (spadkobierców) zmarłego partnera (s. 670).

²³ A. Kidyba, [w:] A. Kidyba, M. Dumkiewicz, op. cit., art. 101.

²⁴ U. Promińska, op. cit., s. 514.

²⁵ M. Rejmer, *Konsekwencje śmierci wspólnika handlowej spółki osobowej na przykładzie spółki jawnej*, „Nowy Przegląd Notarialny” 2014, nr 2, s. 31.

ze spadkobierców powinien takie oświadczenie złożyć indywidualnie. Ustawodawca nie wskazuje terminu na jego złożenie. Wyrażony jest pogląd, że powinno to następować bezzwłocznie²⁶, choć z uwzględnieniem czasu potrzebnego dla uzyskania przez spadkobiercę stwierdzenia nabycia spadku lub poświadczenia dziedziczenia²⁷.

Klauzula przystąpienia do spółki partnerskiej jako alternatywa dla klauzuli następstwa

W sytuacji gdy spadkobierca na chwilę otwarcia spadku nie dysponuje jeszcze uprawnieniami do wykonywania wolnego zawodu będącego przedmiotem działalności spółki, istotne znaczenie może mieć zapewnienie mu prawa wejścia do spółki partnerskiej w późniejszym czasie. Taką możliwość daje wprowadzenie przez wspólników do umowy spółki tzw. klauzuli przystąpienia (niem. *Eintrittsklausel*). Stanowi ona zastrzeżenie umowne, na podstawie którego wskazana osoba (np. spadkobierca) może przystąpić do spółki po śmierci wspólnika. Przystąpienie nie dokonuje się tu jednak wskutek dziedziczenia, a poprzez czynność prawną *inter vivos*, tj. umowę przyjęcia do spółki między żyjącymi partnerami a beneficjentem klauzuli²⁸. Oznaczona w klauzuli przystąpienia osoba może żądać od partnerów zawarcia umowy, na mocy której przystąpi do spółki w drodze zmiany umowy spółki. Nie wstępuje ona w miejsce zmarłego wspólnika, lecz przystępuje jako nowy wspólnik²⁹.

Konstrukcja prawna klauzuli przystąpienia opiera się na warunkowej lub terminowej (*post mortem*) umowie na rzecz osoby trzeciej. Świadczenie żyjących wspólników polegałoby na wyrażeniu zgody na przyjęcie do spółki. Jego przedmiotem nie byłby zaś udział spółkowy, który wskutek śmierci partnera wygasa³⁰. Beneficjentem klauzuli przystąpienia może być zarówno spadkobierca, jak i – w przeciwieństwie do klauzuli następstwa – osoba trzecia. Jeżeli beneficjent przeżyje zmarłego wspólnika (klauzula warunkowa), z chwilą śmierci wspólnika (klauzula terminowa) beneficjent nabywa żądanie o przystąpienie do spółki. Żądanie to realizowane jest poprzez zawarcie umowy zmieniającej umowę spółki (art. 9 k.s.h.). W przeciwieństwie do klauzuli następstwa, klauzula przystąpienia nie wywołuje z chwilą śmierci partnera skutku rozporządzającego³¹.

²⁶ W. Pyziół, [w:] W. Pyziół (red.), op. cit., art. 101.

²⁷ M. Spyra, [w:] J. Bieniak, M. Bieniak, G. Nita-Jagielski, K. Oplustil, R. Pabis, A. Rachwał, M. Spyra, G. Suliński, M. Tofel, M. Wawer, R. Zawłocki, op. cit., art. 101, nb 6.

²⁸ P. Zakrzewski, op. cit., s. 42.

²⁹ K. Wielgus, op. cit., art. 60.

³⁰ P. Zakrzewski, op. cit., s. 42.

³¹ K. Wielgus, op. cit., art. 60.

Podsumowanie

Ustawodawca w ramach regulacji spółki partnerskiej wyraźnie dopuścił przeniesienie członkostwa w niej, przewidując m.in. możliwość wstąpienia do spółki spadkobiercy zmarłego partnera. Przejście na spadkobiercę udziału spółkowego jest możliwe przy spełnieniu dwóch ustawowo określonych przesłanek. Stanowią je: zawarcie w umowie spółki klauzuli następstwa przewidującej wejście spadkobiercy w miejsce zmarłego partnera oraz posiadanie przez spadkobiercę uprawnień zawodowych w ramach przedmiotu działalności spółki. Sama klauzula następstwa jako taka nie stanowi jednak podstawy prawnej wstąpienia spadkobiercy do spółki. Spełniający wymagania spadkobiercy wstępują do spółki z mocy prawa automatycznie w chwili śmierci wspólnika. Jakikolwiek oświadczenia w tym przedmiocie składane spółce mają więc charakter wyłącznie informacyjny. Spadkobierca, który nie jest zainteresowany pozostawaniem w spółce, może wystąpić z niej, korzystając z prawa do wypowiedzenia umowy spółki. Samo niewyście do spółki wymaga zaś odzrucenia spadku. Klauzula następstwa nie koliduje z możliwością zapewnienia spadkobiercy (tak jak i każdej innej osobie spełniającej wymóg posiadania odpowiednich uprawnień zawodowych) prawa przystąpienia do spółki partnerskiej po śmierci partnera na podstawie dozwolonej w umowie spółki partnerskiej klauzuli przystąpienia. Beneficjent klauzuli przystąpienia nie wstępuje jednak do spółki w miejsce zmarłego partnera, ale nabywa własne członkostwo w spółce poprzez realizację roszczenia o zmianę umowy spółki kierowanego do pozostałych partnerów.

Wykaz literatury

- Becker J., *Spółka partnerska*, [w:] M. Wieczorek, R. Wrzecieć (red.), *Spółki osobowe. Czynności notarialne. Klauzule w aktach notarialnych. Wzory aktów notarialnych*, C.H. Beck, Warszawa 2023.
- Bieniak J., Bieniak M., Nita-Jagielski G., Oplustil K., Pabis R., Rachwał A., Spyra M., Suliński G., Tofel M., Wawer M., Zawłocki R., *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, C.H. Beck, Warszawa 2022.
- Borysiak W., *Dziedziczenie. Konstrukcja prawna i ochrona*, LexisNexis, Warszawa 2013.
- Dumkiewicz M., *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, Wolters Kluwer, Warszawa 2024.
- Jara Z. (red.), *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, C.H. Beck, Warszawa 2022.
- Kidyba A., Dumkiewicz M., *Komentarz aktualizowany do art. 1–300 Kodeksu spółek handlowych*, 2022, Lex.
- Kidyba A. (red.), *Kodeks spółek handlowych*, t. 1: *Komentarz do art. 1–150*, Wolters Kluwer, Warszawa 2017.
- Kopaczyńska-Pieczniak K., *Pozycja prawna wspólnika spółki jawnej*, Wolters Kluwer, Warszawa 2013.

- Krześniak E.J., *Spółka partnerska ze szczególnym uwzględnieniem spółek adwokatów i radców prawnych*, Zakamycze, Kraków 2002.
- Nowacki A., *Przyczyny rozwiązania spółki partnerskiej i wystąpienia wspólnika ze spółki*, „Prawo Spółek” 2011, nr 10.
- Osajda K., *O mankamentach regulacji spółek osobowych w kodeksie spółek handlowych*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2012, nr 10.
- Promińska U., *Spółka partnerska*, [w:] A. Szumański (red.), *Prawo spółek handlowych*, seria: System Prawa Handlowego, t. 2A, C.H. Beck, Warszawa 2019.
- Pyziół W., Walaszek-Pyziół A., *Skutki prawne śmierci wspólnika handlowej spółki osobowej*, „Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego” 2010, nr 7.
- Pyziół W. (red.), *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, LexisNexis, Warszawa 2008.
- Rejmer M., *Konsekwencje śmierci wspólnika handlowej spółki osobowej na przykładzie spółki jawnej*, „Nowy Przegląd Notarialny” 2014, nr 2.
- Romanowski M., *Spółka cywilna*, [w:] M. Romanowski (red.), *Prawo spółek osobowych*, seria: System Prawa Prywatnego, t. 16B, C.H.Beck/Inst. Nauk Prawnych PAN, Warszawa 2022.
- Sołtysiński S., Szajkowski A., Szumański A., Szwaja J., *Kodeks spółek handlowych*, t. 1: *Komentarz do artykułów 1–150*, C.H. Beck, Warszawa 2006.
- Wielgus K., *Kodeks spółek handlowych*, [w:] K. Osajda (red.), *Prawo spadkowe przedsiębiorców. Komentarz*, seria: *Komentarze Prawa Prywatnego*, t. 4C, C.H. Beck, Warszawa 2022.
- Zakrzewski P., *Udział spółkowy wspólnika spółki jawnej jako przedmiot następstwa prawnego mortis causa pod tytułem szczególnym*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2012, nr 1.
- Zdanikowski P., *Następstwo prawne na wypadek śmierci po wspólnikach i akcjonariuszach spółek handlowych*, Wolters Kluwer, Warszawa 2021.

Summary

Joining the partnership by the heir of the deceased partner – specificity of the succession clause in a professional partnership

Keywords: commercial law, professional partnership, succession clause, joining the partnership, heir.

The aim of the article is to define the rules for changing partners in a professional partnership, which may occur as a result of the death of one of them. This requires answering the question about the admissibility of changes in the personal composition of a professional partnership, the legal basis for an heir to join the partnership and possible alternatives to the succession clause. Under the regulations of a professional partnership, the legislator allows the heir of a deceased partner to join the partnership. However, this requires meeting two conditions specified in Art. 101 of the Commercial Companies Code (CCC). First, the partnership agreement should allow for the heir to join.

Secondly, the accession of an heir requires that he or she has appropriate professional qualifications. The succession clause itself does not constitute a legal basis for the heir to join the partnership. Heirs who meet the requirements join the partnership by operation of law, automatically upon the death of a partner. Any statements on this subject submitted to the partnership are therefore for informational purposes only. An heir who is not interested in remaining in the partnership may withdraw from it by exercising the right to terminate the partnership agreement. The mere fact of not joining the partnership requires rejection of the inheritance. The succession clause does not interfere with the possibility of providing the heir (as well as any other person who meets the requirement to have appropriate professional qualifications) with the right to join the professional partnership after the death of a partner based on the accession clause allowed in the partnership agreement. However, the beneficiary of the accession clause does not join the partnership in place of the deceased partner but acquires his or her membership in the partnership by exercising a claim to amend the partnership agreement addressed to the partners.

